

O problemach tłumaczeniowych frazeologii prawniczej i jej korzyściach dla przekładu prawniczego

Paweł Bielawski
Uniwersytet Wrocławski

Staatsanwaltschaft Hannover, Postfach 109, 30001 Hannover

Amtsgericht Hannover
Schöffengericht
Volgersweg 1
30175 Hannover

Staatsanwaltschaft Hannover

Eilt sehr!
HAFT!

Haftprüfungstermin:

§§ 121, 122 StPO: **08.04.2015**

Amtsgericht Hannover
- Posteingangsstelle -

15. Okt. 2014

..... €, KM, V-Scheck

Geschäftsnummer (bitte stets angeben)

Hannover, 14.10.2014

***Der Angeklagte wird wegen gefährlicher
Körperverletzung zu einer Freiheitsstrafe von 2
Jahren verurteilt.***

wnieść apelację – Berufung einlegen

FRAZEOLOGIA

- wspólnie i w porozumieniu

- null und nichtig

- in Kraft treten

wariantywność frazeologizmów

- dot. liczby: **einen Vorwurf erheben – Vorwürfe erheben**
- dot. rekcji: **in/unter Verdacht stehen**
- dot. rodzajnika: **den/einen Beweis führen**
- komponenty fakultatywne: **Dem Angeschuldigten wird [Folgendes] zur Last gelegt**
- komponenty wymienne: **Diebstahl mit Waffen → bewaffneter Diebstahl**

idiomatyczność frazeologii prawniczej

- w pełni idiomatyczne: *freies Geleit*
- częściowo idiomatyczne: *verantwortliche Vernehmung*

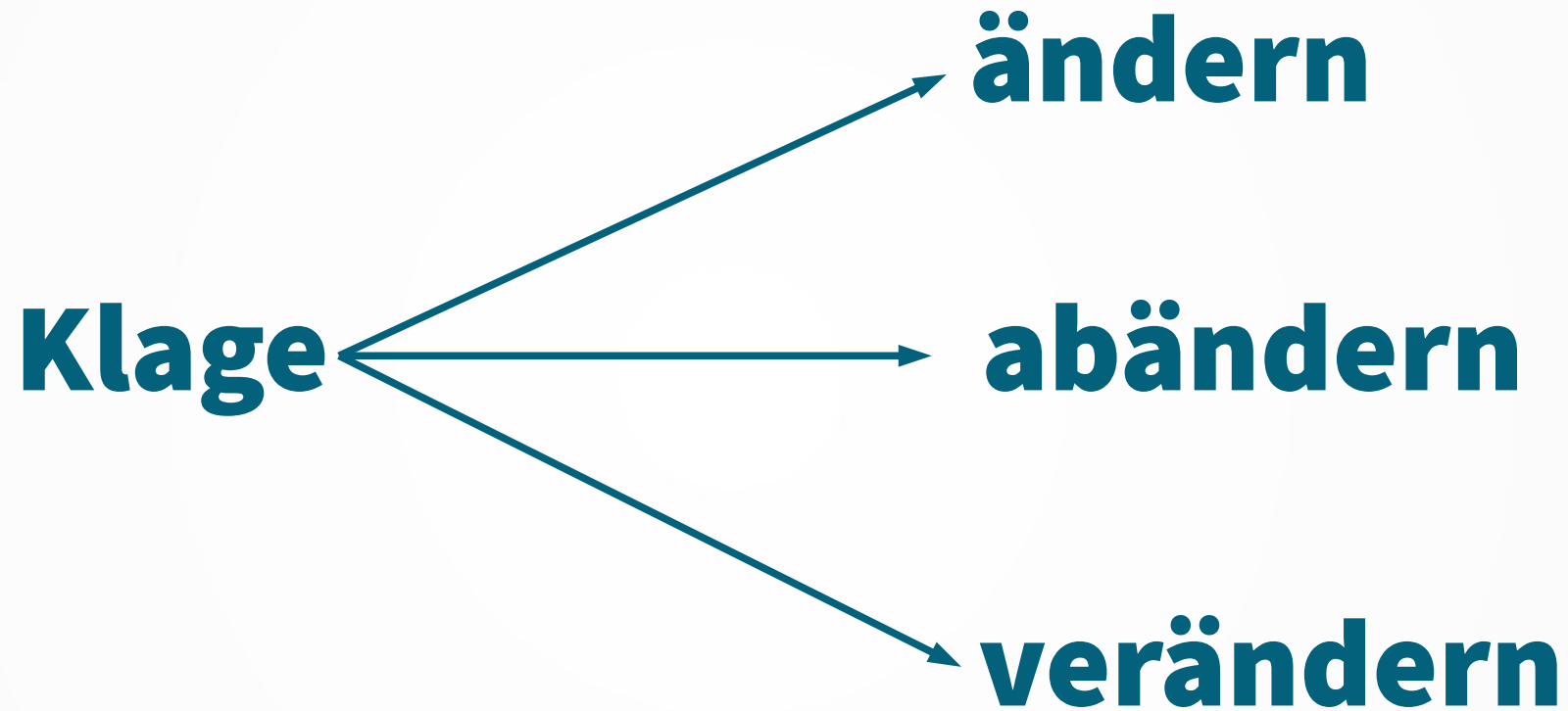
Frazeologia prawnicza - definicja

„Wortverbindungen, die in juristischen Fachtexten der Gegenwartssprache wiederholt in der gleichen festen Form auftreten und die eine fachsprachlich spezialisierte Bedeutung bzw. eine fachlich bedingte Funktion haben”

(Kjær 1991: 115)

wissentlich und willentlich

Język potoczny:

Język prawniczy:

Klage ändern

§ 263

Klageänderung

Nach dem Eintritt der Rechtshängigkeit ist eine Änderung der Klage zulässig, wenn der Beklagte einwilligt oder das Gericht sie für sachdienlich erachtet.

Klasyfikacja frazeologizmów

Klasyfikacja frazeologii prawniczej

- 1) **skupienia terminologiczne** (*phraseologische Termini*) - Skupienie terminologiczne to połączenie co najmniej dwóch słów, które w dziedzinie prawa funkcjonują jako jednostka i których składniki razem reprezentują jedno pojęcie prawne.

skupienia terminologiczne

- rzeczownikowe (np. **eidesstattliche Versicherung; Erster Staatsanwalt; vorläufige Festnahme; areszt śledczy**),
- czasownikowe (np. **heimtückisch töten, vorläufig festnehmen; uporczywie nękać**),
- przymiotnikowe (np. **dringend verdächtig, vorläufig festgenommen; warunkowo zwolniony**)
- przysłówkowe

słowa potoczne będące terminami

- Beleidigung, Betrug, Notstand, Mord, Vater

słowa potoczne będące terminami

- Beleidigung (§ 185 StGB)
- Betrug (§ 263 StGB)
- Versuch (§ 30 StGB)
- Notstand (§§ 34, 35 StGB)
- Mord (§ 211 StGB)
- Vater (§§ 1592, 1593 BGB)

Strafgesetzbuch (StGB)

§ 211 Mord

(1) Der Mörder wird mit lebenslanger Freiheitsstrafe bestraft.

(2) Mörder ist, wer
aus Mordlust, zur Befriedigung des Geschlechtstriebes, aus Habgier oder sonst aus niedrigen Beweggründen,
heimtückisch oder grausam oder mit gemeingefährlichen Mitteln oder
um eine andere Straftat zu ermöglichen oder zu verdecken,
einen Menschen tötet.

słowa potoczne → skupienia terminologiczne

- gute Sitten
- empfindliches Übel
- hilflose Lage
- Nichtanzeige geplanter Straftaten (138 StGB)
- Missbrauch von Notrufen (§ 145 StGB)
- Fälschung von Zahlungskarten (152a StGB)
- Falsche Verdächtigung (§ 164 StGB)
- Vortäuschen einer Straftat (145d StGB)

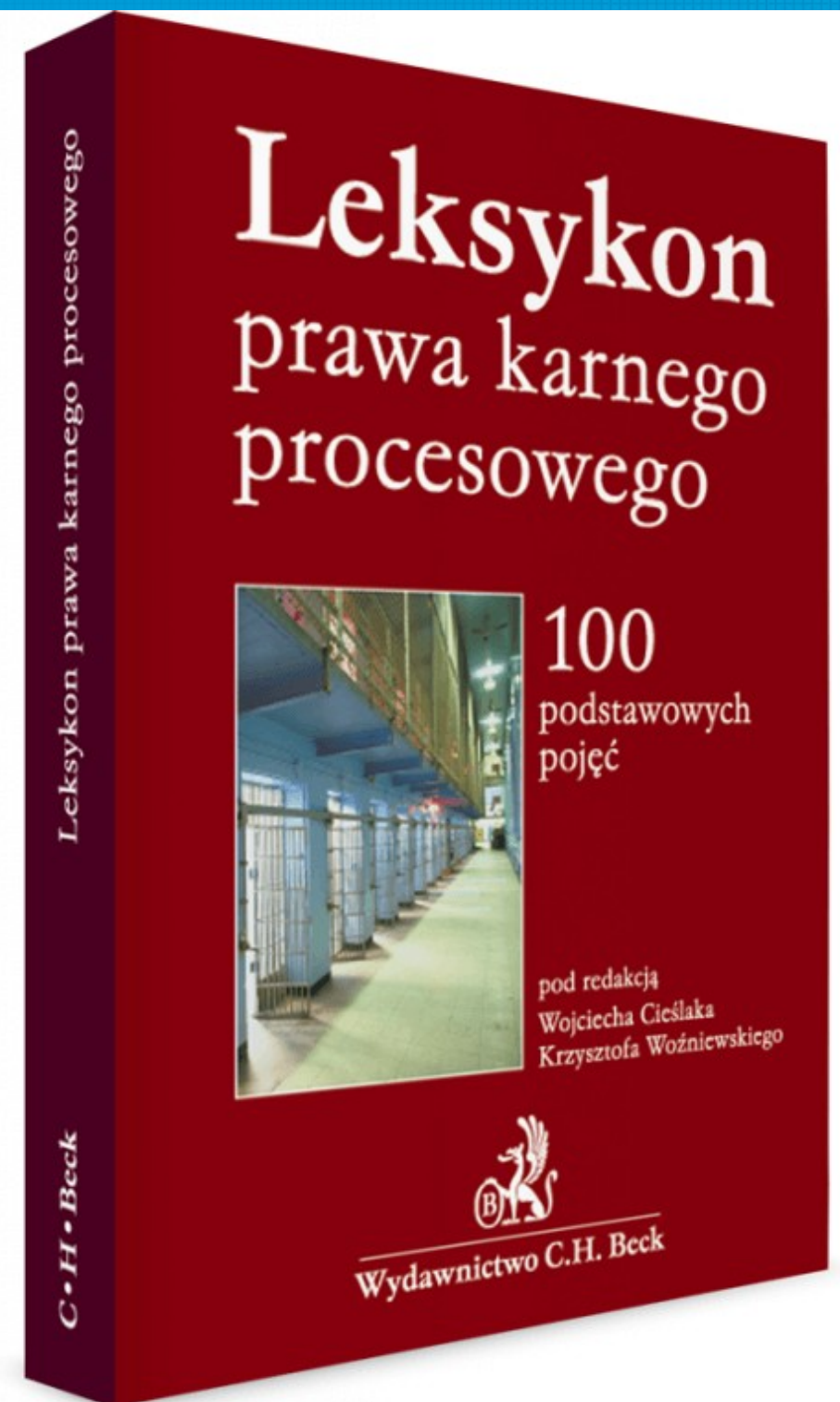
słowniki terminologii prawniczej

- Creifelds, „Rechtswörterbuch”

leksykony prawnicze

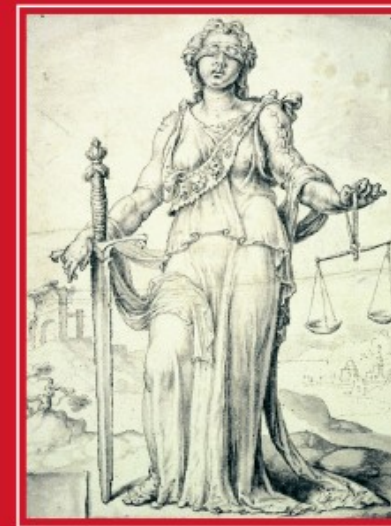
- „Leksykon prawa karnego procesowego. 100 podstawowych pojęć „

leksykony prawnicze

- „Leksykon prawa karnego - część ogólna. 100 podstawowych pojęć“

Leksykon prawa karnego – część ogólna

100
podstawowych
pojęć

2. wydanie

pod redakcją
Pawła Daniluka

Wydawnictwo C.H. Beck

leksykony prawnicze

- „Leksykon procesu cywilnego.
Podstawowe pojęcia „

Leksykon procesu cywilnego

Podstawowe pojęcia

pod redakcją
Joanny
Misztal-Koneckiej

Wydawnictwo C.H.Beck

Klasyfikacja frazeologii prawniczej

2) **frazeologizmy onimiczne** (*onymische Wortverbindungen*) (nazwy własne) – nazywają pojedyncze obiekty (osoby, instytucje, produkty, utwory) i pozwalają zidentyfikować je czy wyróżnić spośród innych obiektów.

Frazeologizmy onimiczne vs apelatywne

frazeologizmy onimiczne (nazwy własne) odnoszą się zawsze do JEDNEGO obiektu/podmiotu danej klasy,

frazeologizmy apelatywne (= nazwy gatunkowe) odnoszą się do wszystkich członków danej klasy.

Frazeologizmy onimiczne vs apelatywne

frazeologizmy onimiczne odnoszą się zawsze do JEDNEGO obiektu/podmiotu danej klasy,

frazeologizmy apelatywne (= nazwy gatunkowe) odnoszą się do wszystkich członków danej klasy

– *sędzia, prokurator, prokurator rejonowy, Richter, Staatsanwalt, Richter am Landgericht* → frazeologizmy apelatywne

– *Prokuratura Rejonowa we Wrocławiu, Sąd Najwyższy, Staatsanwaltschaft Leipzig* → frazeologizmy onimiczne

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Tröndle
Fischer
StGB
52. Auflage

Klasyfikacja frazeologii prawniczej

3) **frazeologizmy łacińskie** (*lateinische Phraseologismen*) - to stałe związki wielowyrazowe używane w języku łacińskim.

- łacińskie skupienia terminologiczne (np. *rei vindicatio* – pol. *roszczenie windykacyjne*)
- łacińskie zwroty/wyrażenia (np. *contra legem*, *wbrew ustawie*)
- łacińskie przysłowia (np. *nulla poena sine legem*, *nie ma kary bez ustawy*)

Klasyfikacja frazeologii prawniczej

4) **frazeologizmy z osobliwością leksykalną** (*Phraseologismen mit unikalen Komponenten*) – to stałe związki wielowyrazowe, które w języku współczesnym pod pewnym względem (leksykalnym lub syntaktycznym) postrzegane są za przestarzałe lub archaiczne.

(np. *von Amts wegen*; *jds habhaft werden*)

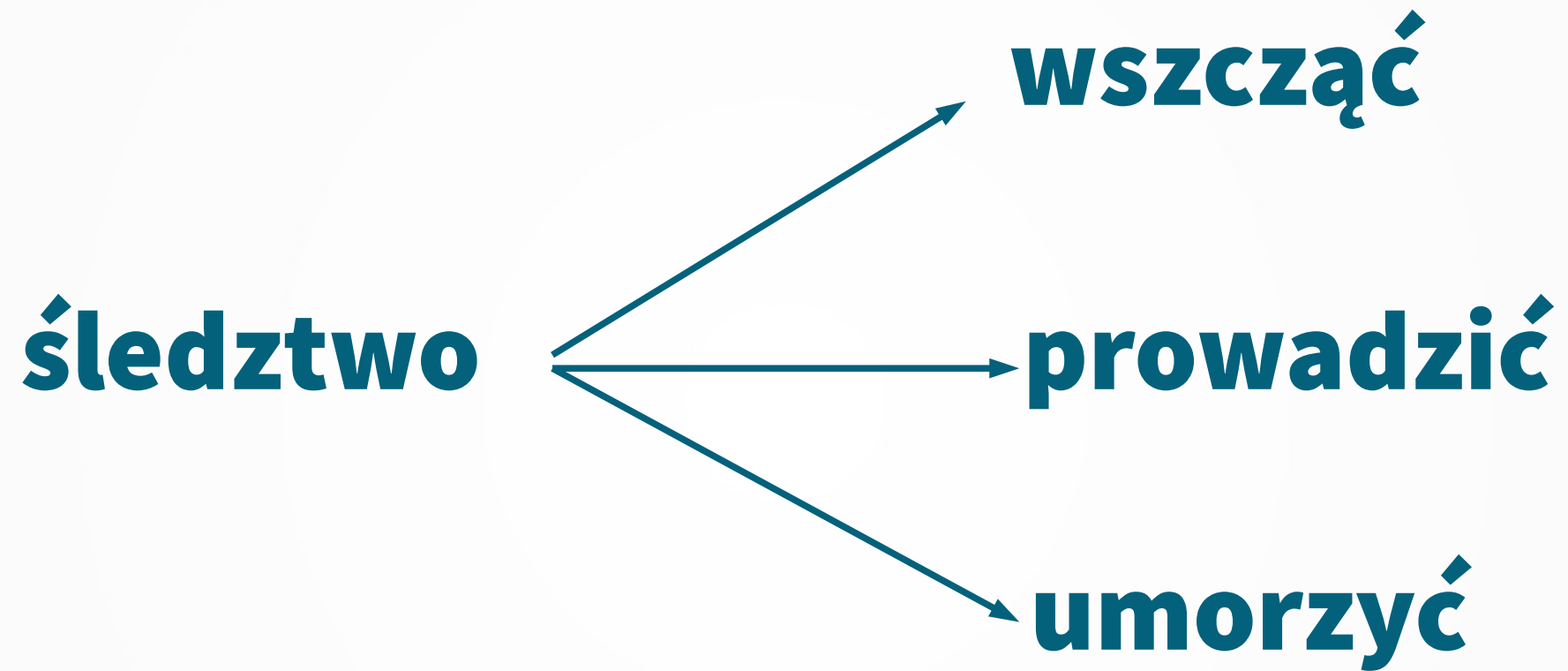
Klasyfikacja frazeologii prawniczej

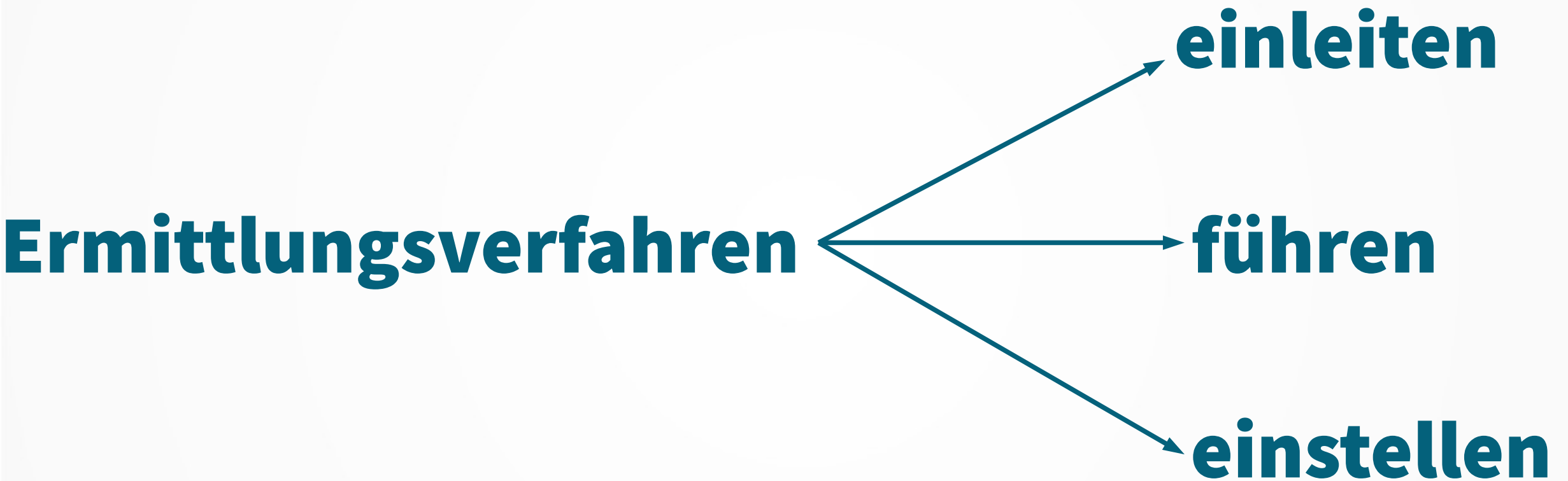
5) **wyrażenia szeregowie** / zwroty szeregowie / pary wyrazowe (*Wortpaare*):

- formy podwójne (*Paarformeln*) – konstrukcje składające się z dwóch wyrazów tej samej części mowy połączonych spójnikiem – najczęściej spójnikiem *i/und* (np. *Hab und Gut*; *alfa i omega*)
- formy bliźniacze (*Zwillingsformeln*) – konstrukcje składające się z dwóch identycznych wyrazów połączonych przyimkiem (np. *Hand in Hand*; *ramię w ramię*)

Klasyfikacja frazeologii prawniczej

6) **kolokacje** (*Kollokationen*): als Kollokationen gelten solche für die Rechtssprache typischen Verknüpfungskonstruktionen, die »die bevorzugte, gewohnheitsmäßige Kombination von mehreren Einzelwörtern zu einer syntagmatischen/syntaktischen Einheit« darstellen (Gläser 2007: 494) und sich auf rechtsrelevante Objekte und Sachverhalte beziehen.

kolokacje można łączyć

oddalić postępowanie + oddalić prawomocnie
= oddalić postępowanie prawomocnie

der Tat überführen + die angeklagte Tat
= der angeklagten Tat überführen

kolokacje vs skupienia terminologiczne

- schwere Körperverletzung → skupienie terminologiczne

Strafgesetzbuch (StGB) **§ 226 Schwere Körperverletzung**

(1) Hat die Körperverletzung zur Folge, daß die verletzte Person

1. das Sehvermögen auf einem Auge oder beiden Augen, das Gehör, das Sprechvermögen oder die Fortpflanzungsfähigkeit verliert,
2. ein wichtiges Glied des Körpers verliert oder dauernd nicht mehr gebrauchen kann oder
3. in erheblicher Weise dauernd entstellt wird oder in Siechtum, Lähmung oder geistige Krankheit oder Behinderung verfällt,

so ist die Strafe Freiheitsstrafe von einem Jahr bis zu zehn Jahren.

(2) Verursacht der Täter eine der in Absatz 1 bezeichneten Folgen absichtlich oder wissentlich, so ist die Strafe Freiheitsstrafe nicht unter drei Jahren.

(3) In minder schweren Fällen des Absatzes 1 ist auf Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren, in minder schweren Fällen des Absatzes 2 auf Freiheitsstrafe von einem Jahr bis zu zehn Jahren zu erkennen.

Strafgesetzbuch (StGB) **§ 223 Körperverletzung**

(1) Wer eine andere Person körperlich mißhandelt oder an der Gesundheit schädigt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.

(2) Der Versuch ist strafbar.

kolokacje vs skupienia terminologiczne

- Einlassungen des Angeschuldigten – wyjaśnienia oskarżonego
→ **kolokacja**

Klasyfikacja frazeologii prawniczej

7) **orzeczenia peryfrastyczne / konstrukcje werbo-nominalne / zwroty werbo-nominalne** (*Funktionsverbgefüge*): jest to połączenie czasownika funkcyjnego (czasownika ubogiego w znaczenie) z elementem nominalnym, pochodzącym od czasownika albo od przymiotnika, które tworzą wspólnie orzeczenie zdania, przy czym to element nominalny jest nośnikiem znaczenia.

orzeczenia peryfrastyczne

- Hilfe leisten = helfen
- eine Straftat begehen = etwas Strafbares tun
- in Tateinheit stehen mit = tateinheitlich mit

Klasyfikacja frazeologii prawniczej

8) **frazeologizmy pragmatyczne** (*pragmatische Phraseologismen, Routineformeln*):

Są to stałe związki wyrazowe rutynowo używane w określonych sytuacjach komunikacyjnych ze względu na ich funkcje (komunikacyjne).

»Muster für die Konstituierung von Handlungen, und zwar von solchen Handlungen, die sich in der alltäglichen kommunikativen Praxis jeder Sprachgemeinschaft wiederholen. Sie sind an rekurrente Situationen des sozialen Verkehrs gebunden und sind als Resultat dieser Situationsstandardisierungen zu betrachten. Sie sind in der Sprache verfestigte organisierte Reaktionen auf soziale Situationen«. (Coulmas 1981: 13)

forma frazeologizmów pragmatycznych

- krótkie wyrażenie (fragment zdania): **eilt sehr!, zur Person/Persönliche Verhältnisse**
- całe zdanie: **Strafantrag wurde form- und fristgerecht gestellt.**
- krótki tekst: **Sie sind vorläufig festgenommen worden. Sie haben folgende Rechte:**
1. Sie haben das Recht zu wissen, welcher Tat Sie verdächtigt werden und aus welchem Grund Sie festgenommen wurden; 2. ...
- pojedyncze słowo: **Beweismittel; Zeugen; Urkunden, hallo!, cześć!**
- kompletne FP: **Es wird beantragt, das Hauptverfahren zu eröffnen.**
- FP z lukami: **Es wird beantragt, das Hauptverfahren zu eröffnen und die Anklage zur Hauptverhandlung vor dem ...gericht ... [Sitz] – ... [Spruchkammer] – zuzulassen → Es wird beantragt, das Hauptverfahren zu eröffnen und die Anklage zur Hauptverhandlung vor dem Landgericht Leipzig – Große Strafkammer – zuzulassen.**

Tłumaczenie frazeologii

tłumaczenie frazeologii - skupienia terminologiczne

- *jedność czynu → Tateinheit nach polnischem Recht*
- *jedność czynu → Tateinheit i.S.d. Art. 11 pl-StGB*

tłumaczenie frazeologii - fraz. onimiczne

- Staatsanwaltschaft Leipzig → Prokuratura w Lipsku
- Sąd Okręgowy we Wrocławiu → Landgericht Wrocław
- kodeks karny → polnisches Strafgesetzbuch
- Landgericht Leipzig → Sąd Okręgowy w Lipsku

tłumaczenie frazeologizmów pragmatycznych

- *Na zasadzie art. ... sprawa niniejsza podlega rozpoznaniu przez Sąd ... w ...* – formuła określająca właściwość sądu
- *Zur Aburteilung ist nach § ... das ...gericht ... zuständig* – formuła określająca właściwość sądu
- **Na zasadzie art. ... sprawa niniejsza podlega rozpoznaniu przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu → Zur Aburteilung ist nach Art. ... das Landgericht Wrocław zuständig.**

pomoce tłumaczeniowe

pomoc tłumaczeniowe

1. rekonstrukcja i przetłumaczenie wzorów najczęściej tłumaczonych gatunków tekstów

formuły rutynowe

eine Geldstrafe von ... [Anzahl] Tagessätzen zu je ... Euro

pomocę tłumaczeniowe

1. rekonstrukcja i przetłumaczenie wzorów gatunkowych najczęściej tłumaczonych gatunków tekstów
2. glosariusz z frazeologizmami

Dziękuję za uwagę

Literatura

- Bielawski, Paweł (2022): *Juristische Phraseologie im Kontext der Rechtsübersetzung am Beispiel deutscher und polnischer Anklageschriften*. Berlin.
- BGB = Bürgerliches Gesetzbuch.
- Coulmas, Florian (1981): *Routine im Gespräch: Zur pragmatischen Fundierung der Idiomatik*. Wiesbaden.
- Gläser, Rosemarie (2007): „Fachphraseologie“. In: Harald Burger, Dimitrij Dobrovol'skij, Peter Kühn & Neal R. Norrick (Hg.), *Phraseologie. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*, vol. 1. S. 482–505. Berlin/New York.
- Kjær, Anne Lise (1991): „Phraseologische Wortverbindungen in der Rechtssprache?“. In: Christine Palm (Hg.) (1991): *EUROPHRAS 90: Akten der internationalen Tagung zur germanistischen Phraseologieforschung, Aske/Schweden 12.–15. Juni 1990*. Stockholm. S. 115–122.
- StGB = Strafgesetzbuch.